

Европейка под българска стряха

150 години от рождението на Екатерина Каравелова

Екатерина Каравелова е видна общественичка, деятелка на женското движение, публицистка и преводачка. „Благородна по душа, богата в знания, истинска европейка под българска стряха, пламенна в родолюбието и искрена в човечността.“ Така я определя Софийският митрополит Стефан.

Животът ѝ е изпълнен с много обрати и лични трагедии. Мъжът ѝ Петко Каравелов, министър-председател и създател на Демократичната партия на България, е осъден и вкаран в затвора. Екатерина Каравелова преживява не само загубата на мъжа си, но и смъртта на трите си дъщери. С гордо вдигната глава тя преодолява всички житейски преमेждия и близо 25 години е в центъра на политическия живот в България.

ЖИВОТ В ДАТИ

Екатерина Велико-
на Пенева
е родена на
21 октомври
1860 г. в Русе (тогава

Русчук) в семейството на кожухаря Велико Пенев. Отрано остава сираче. Десетгодишна заминава с леля си Кирияки Минкова за Русия. След кратък престой в Киев, братовчед ѝ Тодор Минков я настанява в Москва, в дома на запасния генерал Всеволод Николаевич Лермонтов, роднина на поета Лермонтов и на съпругата му Елисавета Андреевна, която е член на Славянското общество. В Москва Екатерина завършва със златен медал IV московска девическа гимназия. Там среща за първи път и бъдещия си съпруг Петко Каравелов. През август 1878 г. Екатерина се връща в Русе и работи като учителка първоначално в родния си град, по-късно в Пловдив и София. По това време в Русе живее Любен Каравелов и брат му Петко често

навестява не само него, но и Екатерина. Духовното родство помежду Екатерина и Петко е солидна основа за брак. На 4 октомври 1879 г. те си разменят годещни пръстени, а венчавката им е на 13 януари 1880 г. Няколко месеца след сватбата Петко Каравелов става министър-председател, а жена му е негова секретарка, помощник и съветник по всички политически въпроси. По време на Сръбско-българската война Екатерина Каравелова обикаля на файтон улиците на София, за да успокои народа „На 6 ноември от цялото население на София само г-жа Екатерина Каравелова бе единственият мъж,“ пише кореспондентът А. Фон Хуан на немския в. „Кьолнише цайтунг“. На 1 ноември 1886 г. Петко Каравелов си подава оставката. Убийството на министъра на финансите Христо Белчев през март 1891 г. е повод да бъде арестуван Петко Каравелов. Бившият министър-председател лежи по софийските полицейски участъци, неколкократно е в Черната джамия (Централния затвор). Непримиримата му съпруга изпраща писма до всички дипломатически мисии и разкрива изстъпленията в полицейските участъци. Това е причината да бъде поставена под домашен арест. В тези тежки моменти единствен Пенчо Славейков има смелостта да посещава дома

на Каравелови. Екатерина е обвинена в предателство. Пред съда тя заявява: „Направих това, което би направила всяка жена на мое място за своя мъж“. Желязната дама не се примирява и се бори за спасението на съпруга си. Негов защитник на съдебния процес е Алеко Константинов, но заради лъжливо донесение Петко е осъден на пет години затвор. През 1901 г. Каравелов отново е премиер, но две години по-късно умира. След смъртта му Екатерина продава къщата и сама издържа дъщерите си. „Сред българската дивотия и злоба, завист и глупост запази ми, Боже, тоя краен идеализъм, особено сега, когато наоколо си нямам никого...“, пише тя през 1904 г. През 1911 г. напуска страната. Пише, изнася сказки, обикаля света, среща се с видни личности, включително и с Разпутин, избрана е за председателка на Съюза на българските писатели. През 1913 г. вестта за смъртта на дъщеря ѝ Лора я застига в Русия. По време на Балканската война Екатерина Каравелова е медицинска сестра във Военното училище и в продължение на 13 месеца се грижи доброволно за ранените. Домът ѝ на ул. „6-ти септември“ № 24 през 1938 г. е сборно място на гражданите, протестиращи срещу отнемането на българските училищни сгради в Румъния.

Семейство Каравелови

Малко преди края на живота си през 1947 г. полусляпата Екатерина диктува спомените си на Невена Кюранова.

Екатерина Каравелова умира на 87 години на 1 април 1947 г. в София. Погребана е зад абсидата на олтаря на църквата „Св. Седмочисленици“ при съпруга си Петко Каравелов. И до днес на гроба не е изписано името ѝ.

ВИОЛА И ЛОРА КАРАВЕЛОВИ

Петко и Екатерина имат три дъщери. Първата им дъщеря умира едва двегодишна. През 1884 г. се ражда Виола, а две години по-късно Лора. И двете дъщери блестят не само с физическа красота, но и с много добро образование. Виола завършва Елисаветинския институт в Санкт Петербург, а Лора учи в католическия пансион „Нотър Дам дьо Сион“ в Париж, а по-късно – в Антверпен. Властната им майка обаче ги тласка към неуспешни женитби. През 1907 година Лора под натиска на майка си сключва брак с младия деец на Демократическата партия Иван Дрянков, който е разтрогнат през 1912 г. Още същата година Лора се омъжва за Яворов, но тяхната връзка е фатална и Лора се застрелва. Екатерина е в Русия, когато на 30 ноември 1913 г. получава телеграма за трагичната смърт на дъщеря си. Каравелова забранява на Виола да се омъжи за младия политик Андрей Ляпчев и ѝ избира за съпруг Илиа Белинов, който е син на известен политик. Но и този брак се оказва нещастен. А вторият брак (1921 г.) на Виола завършва трагично, защото

Йосиф Хербст изчезва безследно през 1923 г. Виола не успява да преодолее смъртта на мъжа си и губи разсъдък. През 1934 г. Екатерина погребва последната си дъщеря.

ВИДНА ОБЩЕСТВЕНИЧКА

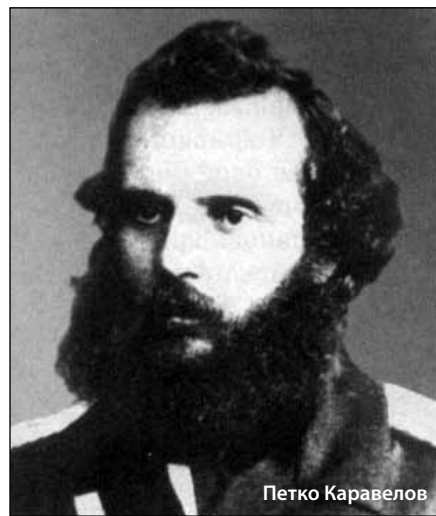
В края на 1900 г. в София се учредява Българският женски съюз.

Каравелова, която е председателка на общообразователното женско дружество „Майка“ води кореспонденцията на съюза. На конгреса на БЖС през 1915 г. е избрана за зам.-председателка, а десет години по-късно през 1925 г. за председателка на Българската секция към Международната женска лига за мир и свобода (МЖЛМС). През 1924 и 1926 г. участва в работата на конгресите на МЖЛМС във Вашингтон и Дъблин. През 1923 г. застава начело на Общия помощен комитет за пострадали от политическия терор. Седалище на комитета става дома ѝ на ул. „Ангел Кънчев“ №10. Тя се застъпва пред двореца за над сто безследно изчезнали, между които Гео Милев, Моис Коен, Рафаила Николова, съпругът на дъщеря ѝ Виола Йосиф Хербст и други. Но молбата ѝ остава без отговор. В края на същата година в България пристига френският писател Анри Барбюс, който посещава дома ѝ. Потресен от чутото, той написва книгата „Палачите“. По време на фашисткия режим Каравелова публикува статии, памфлети и фейлетони. През 1935 г. оглавява делегацията, която посещава министър-председателя Кимон Георгиев, за да поиска отменяне на смъртните присъди за политическите затворници. Избрана е за председател на Съюза на българските писатели, основан по нейна инициатива, който съществува до 1943 г. Вестник „Женски глас“, бр. 29, от 18 ноември 1929 г., описва честването на 50-годишната обществена дейност на Екатерина Каравелова. Празненството се провежда в теа-

тър „Роял“ на 10 ноември 1929 г. На тържеството присъстват Н. В. Борис III, министър-председателят Андрей Ляпчев, министри, митрополит Стефан, Владимир Вазов – кмет на София и представители на над 80 организации.

ПУБЛИЦИСТИЧНА И ПРЕВОДАЧЕСКА ДЕЙНОСТ

Екатерина Каравелова сътрудничи на списание „Вик за свободни хора“, на вестниците „Търновска конституция“, „Родина“, „Дъга“, „Женски глас“, „Женски свят“. Списание „Библиотека Св. Климент“ публикува преводите ѝ на Достоевски, Юго, Толстой, Флобер, Мопасан и др. Тя е автор на много фейлетони, памфлети, стихотворения и разкази, главно с политическа насоченост. Екатерина Каравелова е първата българка, писала политическа сатира. За нея Алеко Константинов казва, че фейлетонът е „Нов Меемиш а-а“ му е дал куража да започне да пише сатира.

Петко Каравелов

В ЗАЩИТА НА БЪЛГАРСКИТЕ ЕВРЕИ

Екатерина Каравелова участва най-активно в създаването на Комитет за защита на евреите, заедно с писателя Антон Страшимиров, проф. Асен Златаров, проф. Петко Стайнов и др. Тя да предава специално изготвено писмо на царя с искане за отмяна на депортирането, в което добавя: „Синко, и ти си баща, не прави никому зло“ и се подписва. След много години живеещите в Израел български евреи доказват чрез документи, че спасяването на сънародниците им се дължи и на Екатерина Каравелова.

Мария Захариева